

Preek Willibrordvespers Utrecht, 9 september 2018

Een paar weken geleden was het weer zover: honderden nieuw aangekomen studenten verzamelden zich op en rond het Janskerkhof.

Toen ik dat zag, dacht ik: Hoeveel van deze jonge mensen zullen weten wat dat ruitersstandbeeld op het Janskerkhof voorstelt, wie toch die man is die daar zo hoog te paard zit? Van kardinaal Simonis hoorde ik ooit dat toen hij met een Utrechtse studente in gesprek raakte en hij haar vroeg of zij wel eens van Willibrord had gehoord, zij ontkennend antwoordde. De 69ste opvolger van Willibrord probeerde toen: “Maar ken je dat standbeeld op het Janskerkhof dan niet?” Waarop deze toekomstige intellectueel antwoordde: “O ja, dat paard!”

Dat paard met zijn heilige ruiter staat er inmiddels al ruim 70 jaar. In 1939, bij gelegenheid van de herdenking van de twaalfhonderdste sterfdag van de heilige Willibrord in 739, schreef de Rooms-Katholieke Kunstenaarsvereniging op verzoek van de Nederlandse Katholiekendag een prijsvraag uit voor een monument in Utrecht ter herdenking van de heilige Willibrord, ‘Apostel der Nederlanden’.

Het ontwerp van Albert Termote werd uitverkoren. Termote verbeeldde Willibrord als Benedictijner monnik zittend te paard, met een Fries kerkje (herkenbaar aan de zadeldakten) op zijn rechterhand. Termote ging ijverig aan de slag, maar de Tweede Wereldoorlog vertraagde de uitvoering van zijn kunstwerk. Het gipsen model van het 3½ meter hoge ruitersstandbeeld werd in de oorlog zorgvuldig verborgen in een schoolgebouw in Voorburg.

Uiteindelijk kreeg het bronzen ruitersstandbeeld van de heilige Willibrord zijn plaats op het Janskerkhof. Het beeld werd onthuld op 7 november 1947, in aanwezigheid van de aartsbisschop van Utrecht kardinaal De Jong, vertegenwoordigers van andere kerkelijke gemeenschappen en minister-president Louis Beel.

Het is dit jaar voor de zestiende keer dat we de Willibrordprocessie zijn begonnen bij het standbeeld van de heilige Willibrord op het Janskerkhof en we zo andermaal gehoor geven aan de aansporing van de heilige apostel Paulus: “Gedenkt uw leiders die u het eerst het woord van God verkondigd hebben. Haalt u weer hun leven en de afloop van hun leven voor de geest; neemt een voorbeeld aan hun geloof” (Hebr. 13, 7).

Wat heeft deze aartsbisschop der Friezen, ‘Apostel der Nederlanden’, ons anno Domini 2018 te zeggen? Wat betekenen zijn persoon en missioneringswerk voor ons in deze voor de wereld en ook voor de Kerk zo roerige tijden?

In hetzelfde herdenkingsjaar 1939 waarin de plannen voor een standbeeld van de heilige Willibrord concreet werden, karakteriseerde paus Pius XII, in zijn brief ‘*Solemnes honores* aan het Nederlandse episcopaat over het eeuwfeest van Sint Willibrord’, de heilige Willibrord op krachtige wijze als “vader, leeraar, wetgever, die een voorbeeld gaf van verheven deugden.” “Aan hem danken de Nederlanders,” aldus de paus, “dat kostbare erfdeel van een kloek en levend geloof, dat gloeit van

liefde, dat gestaald wordt door krachtige tucht, en dat hen – anderen ten voorbeeld – drijft tot missioneringsarbeid (...).”¹

Alles achterlatend – we kunnen ons dat nauwelijks voorstellen – trok de heilige Willibrord in het jaar 690 vanuit zijn vertrouwde omgeving in Ierland naar de Lage Landen, deze drassige uithoek van West-Europa, om de mensen tot leerlingen van Christus te maken en hen te dopen in de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest.

Willibrords missiewerk ging niet vanzelf. Hij moest rekening houden met andere overtuigingen en met politieke verwickelingen. Hij heeft grote teleurstellingen en tegenslagen gekend. Maar hij hield vol! Want Hij voelde zich begaan met de toenmalige bewoners van dit land, en hij geloofde dat ze het ware geluk en echte hoop zouden beërven wanneer ze zich tot Christus zouden bekeren. Willibrord zag er van af om het Evangelie te vuur en te zwaard te verkondigen. Hij wilde mensen aanspreken door zijn inzet en zijn inspirerende levensvoorbeeld, door zijn persoon en deugdzame leven.

In deze tijd, waarin we door alle verwickelingen in de wereld en helaas ook in de Kerk wellicht hopeloos en moedeloos kunnen raken, herdenken en eren we de heilige Willibrord met de woorden van paus Pius XII als “een voorbeeld van verheven deugden,” als een mens die onder meer de goddelijke deugd van de hoop en de morele deugd van de sterkte op een voorbeeldige wijze beoefend heeft.

Wat is een deugdzaam mens? Dat is een mens die in zijn of haar leven een duidelijke focus, beter; een duidelijk geestelijk doel heeft. Meer in het bijzonder iemand die zich laat leiden door de levensregel die we vinden in de Brief van de heilige apostel Paulus aan de Filippenzen: “Houdt uw aandacht gevestigd op al wat waar is, al wat edel is, wat rechtvaardig is en rein, beminnelijk en aantrekkelijk, op al wat deugd heet en lof verdient”(Fil. 4, 8).

Het kan niet anders of de heilige Willibrord moet zich door deze woorden van de heilige apostel Paulus hebben laten inspireren. Willibrord was een deugdzaam mens met een levenshouding, een vaste gesteltenis, om in vrijheid het goede te doen. Deze levenshouding stelde hem trouwens ook in staat om niet alleen het goede te doen, maar ook om het allerbeste van zichzelf te geven aan de mensen die door de Heer aan zijn herderlijke zorgen werden toevertrouwd.

Door zijn deugdzaamheid kon Willibrord zijn van God gekregen talenten, zijn gaven van hoofd, hart en handen, onbaatzuchtig en gul uitdelen aan de mensen voor wie hij door de Heer geroepen was een herder en leidsman te zijn. Willibrords deugdzame leven had als doel om gelijkvormig te worden aan God. Dat was zijn grootste verlangen, daaruit leefde en missioneerde hij ook in onze streken.

Te midden van de woelingen van zijn tijd beoefende Willibrord op voorbeeldige wijze de deugd van de sterkte. De sterkte behoort, samen met de voorzichtigheid, de rechtvaardigheid en de matigheid, tot de ‘kardinale deugden’, naar het Latijnse woord

¹ <https://www.rkddocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=3782&al=1>

‘cardo’, hetgeen ‘scharnier’ betekent. Alle andere deugden scharnieren als het ware om de kardinale deugden voorzichtigheid, rechtvaardigheid, matigheid en sterkte. Deze kardinale deugd stelde de heilige Willibrord in staat om sterk te blijven staan temidden van de moeilijkheden van zijn tijd en daarin standvastig en volhardend te blijven streven naar het goede.

Van de ‘sterke’ Willibrord kunnen wij leren hoe op onze levensweg temidden van alle hectiek en verleidingen bekoringen te weerstaan; hoe in alle hedendaagse zedelijke verwarring op de rechte koers te blijven en morele struikelblokken te overwinnen; hoe in onzekere en angstaanjagende tijden de vrees voor beproevingen te overwinnen en ja, zelfs hoe te midden van scepsis of zelfs openlijke vijandigheid ten aanzien van het christelijk geloof en de beleving ervan beproeving of zelfs vervolging te trotseren en als het erop aan mocht komen het offer van ons leven te brengen om een rechtvaardige zaak te dienen.

Broeders en zusters, in het huidige tijdsgewricht is er aan weinig meer behoefte dan aan woorden en tekenen van hoop. De hoop in christelijke zin echter is iets heel anders dan luchtig optimisme. Zij maakt deel uit van de bekende trits geloof, hoop en liefde, die teruggaat op een beroemd woord van de heilige apostel Paulus in zijn Eerste Brief aan de christenen van Korinthe: “Nu echter blijven geloof, hoop en liefde, de grote drie, maar de liefde is de grootste” (1 Kor. 13, 13).

Het geloof, de hoop en de liefde zijn goddelijke deugden: zij zijn door de Drie-ene God in onze ziel uitgestort. Ze verwijzen rechtstreeks naar God en stellen ons in staat om als Zijn kinderen te leven in verbondenheid met Hem en zo het eeuwig leven te beërven.

Een deugd zoekt altijd het juiste midden. Dat geldt ook voor de deugd van de hoop. Hoop staat niet alleen tegenover wanhoop, maar ook tegenover een teveel aan hoop, tegenover overspannen verwachtingen. Hoop betekent ook dat je geduld hebt met de situatie waarin je je bevindt omdat je gelooft dat er uitzicht, toekomst is in menselijkerwijs uitzichtloze situaties. De deugdzame, hoopvolle mens gelooft dat God in Christus en in kracht van de Heilige Geest nooit laat varen het werk van Zijn handen. De goddelijke deugd van de hoop heeft echter niet alleen te maken met het hier en nu: zij is ook altijd gericht op wat komen gaat, op wat God nog voor ons *in pectore* (in petto) heeft.

Deze hoopvolle gerichtheid op de toekomst die in Gods hand ligt, was Willibrord levenslang eigen en typeerde hem. Zijn wapenspreuk was zoals we weten ‘In Dei nomine feliciter’ (‘In Gods Naam gelukkig’). Door de goddelijke deugd van de hoop leefde Willibrord van Gods belofte, verlangde hij naar het rijk der hemelen en het eeuwig leven als het ware geluk, een hoopvol verlangen dat hij door zijn leven, persoon en prediking ook aan zijn tijdgenoten, onze voorouders, voorhield.

Willibrord leert ons om ook in tijden die menselijkerwijs tot wanhoop kunnen leiden hoopvolle mensen te zijn en te blijven in die zin, dat wij met huid en haar onze hoop en vertrouwen blijven stellen in de beloften van Christus. En dat niet door te vertrouwen op onze eigen krachten maar door te vertrouwen op de Heilige Geest, die de Trooster en de Helper is. Of zoals Paulus woord’ in de Hebreeënbrief: “Laten wij

onwrikbaar vasthouden aan de belijdenis van onze hoop, want Hij die de beloften deed is betrouwbaar” (Hebr. 19, 23).

Bidden wij op voorspraak van de heilige Willibrord om de deugd van de hoop, die het antwoord is op het verlangen naar geluk dat God in onze harten heeft gelegd: opdat wij behoed mogen worden voor ontmoediging en hopeloosheid; wij steun mogen vinden in verlatenheid, onze droefheid in vreugde mag verkeren en wij de eeuwige gelukzaligheid mogen verlangen en beërven.

Tijdens de Willibrordprocessie en in deze vesperviering staan we dankbaar stil bij het nieuwe begin dat de heilige Willibrord in onze streken heeft gemaakt. Hij houdt ons aan het begin van de 21ste eeuw een spiegel voor. Zijn boodschap is: Wees deugdzaam mens die hun sterkte vinden in God en die de hoop levend houden. Met de goddelijke deugden van geloof, hoop en liefde en de morele deugd van de sterkte kunnen we geloofsverdamping en hopeloosheid, liefdeloosheid en moedeloosheid overwinnen, kunnen we het zuurdeeg in de samenleving zijn en kunnen we naar het voorbeeld van Willibrord de wereld opnieuw winnen voor Christus en Zijn Evangelie.

Terug naar het Janskerkhof: De tekst op de natuurstenen sokkel van het standbeeld ter ere van ‘Willibrord Apostel der Nederlanden’ is door de tand des tijds bijna onleesbaar geworden. En dat is eerlijk gezegd helaas ook wel een teken van onze tijd. Het is aan ons hier bijeen om in ons spreken en doen de herinnering aan Willibrord – die ons het eerst het Woord van God verkondigd heeft – levend te houden. Door ons telkens weer zijn deugdzaam leven en de afloop ervan voor de geest te halen en ernaar te handelen.

Amen.